

Folkbildningsrådet

Dnr 55, 2009, 07
2009-04-29

*Kulturdepartementet
103 33 Stockholm*

Remiss SOU 2009:16 Grundanalys, Förnyelseprogram och Kulturpolitikens arkitektur av Kulturutredningen

Folkbildningsrådet översänder härmed synpunkter över rubricerat betänkande.

Sammanfattning

- Folkbildningsrådet anser att civilsamhällets och folkbildningens viktiga roll inom kulturområdet bör tydliggöras i kulturpolitikens mål.
- Folkbildningsrådet anser att kulturpolitikens mål ska vara nationella.
- Folkbildningsrådet avstyrker utredningens förslag om nya administrativa och organisatoriska lösningar i relationen mellan staten och folkbildningen.
- Folkbildningsrådet avvisar förslaget om en specifik överenskommelse mellan folkbildningen, SKL och staten, liknade den inom det sociala området.
- Folkbildningsrådet ser risker med att den föreslagna portföljmodellen kan leda till en försvagad nationell kulturpolitik.

Inledning

Folkbildningsrådet har regeringens uppdrag att fördela statens bidrag till folkhögskolor och studieförbund utifrån statens syften med bidrag till folkbildningen. Uppdraget regleras genom Förordning (1991:977) om bidrag till folkbildningen. Gällande förordning grundar sig på ett enhälligt riksdagsbeslut i juni 2006.

Kulturutredningen redovisar förslag utifrån ett brett perspektiv och lägger förslag inom ett vidgat politikområde. Från hur staten ska organisera sina myndigheter, kulturpolitik för enskilda konstnärer, regionala förhandlingar till kulturpolitikens närmande till bistånd och miljöpolitik. Följden synes ha blivit att utredningens förslag är mindre utvecklade och preciserade samt att flera av förslagen följs av frågetecken. Den bärande portföljmodellen är inte heller närmare utvecklad utan utredningen föreslår att en särskild utredare ska tillsättas för att utveckla modellen.

Folkbildningsrådets remissvar avgränsas till att omfatta kulturpolitikens nya mål, förslag som direkt berör folkbildningen samt den föreslagna portföljmodellen. Utgångspunkten i remissvaret är folkbildnings särart, att den är fri och frivillig samt dess nära koppling till ideella organisationer med olika ideologiska grunder.

8 Mål för kulturpolitiken

Folkbildningsrådet ser positivt på utredningens generella inställning till civilsamhällets och folkbildningens viktiga insatser inom kulturområdet samt på utredningens förslag om att öka deras inflytande.

Folkbildningsrådet anser att detta synsätt tydligare ska avspeglas i målens inledning/grundsats.

Det svenska bildningsbegreppet handlar om kunskaper, värderingar, normer, ideal och kännetecknas av en demokratisk grundsyn. Engagerade människor och ett brett förankrat, vitalt föreningsliv är nödvändiga förutsättningar för aktiva bildningssträvanden och för yttrandefriheten. Kulturpolitiken måste därför ge stöd och stimulans till ett idéburet arbete i folkrörelser och föreningar, särskilt arbete i studieförbund och folkhögskolor.

Folkbildningsrådet föreslår följande tillägg till de kulturpolitiska målen:

Kulturpolitiken ska främja bildningssträvanden och bildningens egenvärde samt uppmuntra människor att verka i grupper och inom föreningar som i demokratisk anda tillvaratar och utvecklar värderingar, idéer och ideologiska ställningstaganden.

Folkbildningsrådets tillstyrker utredningens förslag att kulturpolitiken bör vara nationell, d.v.s. principen om att dessa mål ska vara nationella och gälla inom hela den offentliga sfären. Även de mål som utredningen benämner som mer exekutiva för statliga myndigheter och institutioner bör gälla hela den offentliga sfären. Rådet ser det som en viktig utgångspunkt för de förhandlingar som föreslås i portföljmodellen. Rådet utgår ifrån att de nationella målen blir vägledande för resurstilldelningen på samtliga nivåer i samhället.

Folkbildningsrådet anser vidare att kulturpolitikens uppgift är att motverka kommersialismens negativa verkningar på kulturens alla områden. Detta bör uttryckas i målen för kulturpolitiken. De negativa verkningarna skapar likriktning och förytligande samt växande klyftor mellan människor och grupper. Det är av särskild vikt att barn och ungdomar har alternativ till det kommersiella kulturutbudet.

9 Kulturpolitik, civilsamhälle och folkbildning

I utredningens sammanfattning på s 20 står att: *I den politiska styrningen förordar vi att kulturpolitiken och folkbildningen får en närmare knytning till varandra. Administrativa och organisatoriska lösningar som gör att frågor om kultur, folkbildning, livslångt lärande och utbildning kan ses i ett samlat perspektiv bör sökas.*

I det närmaste perspektivet är det angeläget att finna former för ett bra samspel mellan de kulturpolitiska insatserna och folkbildningen och kulturorienterade insatser inom den civila sektorn i övrigt.

Dessa skrivningar återfinns inte under rubriken *utredningens förslag* i kapitel 9. Folkbildningsrådet finner det ändå viktigt att kommentera utredningens diskussion i sammanfattningen.

Folkbildningsrådet delar utredningens uppfattning att folkbildningsanslaget inte ska ingå i portföljmodellen. Folkbildningsrådet avstyrker utredningens förslag om att nya administrativa och organisatoriska lösningar ska sökas. Folkbildningens organisationer står samlat bakom den nuvarande ordningen.

Sveriges riksdag och regering uttrycker ofta folkbildningens egenvärde och har i olika sammanhang uppmärksammat folkbildningens viktiga insatser för samhället. *Bland annat skriver regeringen i den senaste folkbildningspropositionen att folkbildningen bidrar i hög grad till att bredda kulturintresset samt att öka delaktigheten i kulturlivet och främja människors kulturupplevelser och eget skapande. Studieförbund och folkhögskolor bidrar till att målen för den nationella kulturpolitiken nås. En av folkbildningens styrka är den stora geografiska spridningen, där folkhögskolor och studieförbund är de enda aktörerna som anordnar kulturevenemang. Därför bör folkbildningens uppgift att främja det svenska kulturlivet vara oförändrad.*

Ett långtgående deltagarinflytande över verksamhetens innehåll och former är ett av folkbildningens kännetecken. Det ligger i folkbildningens idé att verksamheten lokalt i hög grad formas av deltagarna själva. En centralt styrd folkbildning fastställd genom förhandlingar såsom föreslås, blir på så sätt en självmotsägelse. Enligt folkbildningspropositionen, som en enhällig riksdag antog så sent som 2006, finns det inte några avgörande skäl till att ompröva grunderna för den ordning som finns mellan staten och folkbildningens organisationer. Riksdag och regering beslutar om syften med statsbidraget och anger verksamhetsområden som i särskilt hög grad utgör motiv för statens bidrag. Detta stadgas i Förordning (1991:977) om statsbidrag till folkbildningen. Folkhögskolor och studieförbund beslutar självständigt om och utformar sin verksamhet med utgångspunkt från den egna värdegrunden och det offentliga ger ekonomiskt stöd till folkbildningsverksamhet.

Folkbildningens organisationer har tidigare framfört i Folkbildningens Framsyn att den ska utveckla sin position som Sveriges största kulturarena, både när det gäller att förmedla kulturupplevelser och att erbjuda människor möjligheter till eget skapande. Det är väsentligt att det även framöver finns fria aktörer som, oavsett vilken statlig kulturpolitik som gäller, kan fånga upp olika initiativ, föra samman människor med gemensamma intressen och uppmuntra enskilda att våga ta steget in i någon av kulturens många rum.

Folkbildningsrådet avstyrker därför utredningens förslag om att nya administrativa och organisatoriska lösningar ska sökas vad gäller folkbildningens område. En annan ordning, med en annan statlig och en regionalpolitisk styrning, kan äventyra folkbildningens grund, att verksamheten är fri och frivillig med nära koppling till folkrörelser och andra sammanslutningar i civilsamhället samt folkbildningens självständighet i förhållande till staten.
Däremot är Folkbildningsrådet positivt till ökad samverkan inom flera områden, vilket behandlas nedan.

Utredningen föreslår att regeringen bör ta initiativ till en dialog med de civilsamhälleliga organisationerna på kulturens område och med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) i syfte att ingå en överenskommelse liknande den som under hösten 2008 slutits på det sociala området.

Folkbildningsrådet avvisar förslaget. Rådet anser att det inte finns behov av någon specifik överenskommelse på folkbildningens område av det slag som nu föreslås. Detta mot bakgrund av att det redan finns en väl fungerande, tydlig och formaliserad relation mellan staten och folkbildningens organisationer som beskrivits ovan.

Däremot stöder Folkbildningsrådet förslaget att en dialog kommer till stånd mellan staten, regionerna och folkbildningen om regionernas bidrag till folkbildningen såsom utredningen föreslår på s 95.

Utvärderingen föreslår att de statliga kulturinstitutionerna och de myndigheter som har ansvar för föreslagna sfärer inom kulturområdet bör ges tydliga uppdrag att i högre grad inkludera det civila samhället i sina arbetsprocesser.

Folkbildningsrådet ställer sig positivt till förslaget. Folkhögskolor och studieförbund kan genom större öppenhet från kulturinstitutioner och kulturmyndigheter bidra med nya perspektiv till den offentligfinansierade kulturverksamheten, öppna den för nya grupper och därmed stärka kulturens förankring i lokalsamhället.

Utredningen föreslår vidare att statens företrädare i förhandlingarna inom ramen för portföljmodellen, det nya Kulturrådet, bör arbeta för att stärka samarbetet med det civila samhället i regionerna. Det civila samhällets organisationer bör beredas möjlighet att delta i dessa dialoger.

Folkbildningsrådet ser positivt på att det nya Kulturrådet får ett uppdrag att arbeta för att stärka samarbetet med civilsamhället. Rådet menar dock att skrivningen bör skärpas och att civilsamhällets organisationer ska beredas möjlighet att delta i dialogen. Denna fråga behandlas mer utförligt nedan.

Utredningens föreslår att ansvaret för en samlad utvärdering för att tillgängliggöra nya arbetsmetoder och goda exempel bör ges till det nya Kulturrådet. Samma myndighet bör också ges ansvar för att skapa samverkan i arbetet med att utveckla det offentligt ägda och finansierade kulturlivets kontaktytor mot kulturlivet i det civila samhället.

Folkbildningsrådet ser positivt på detta förslag. Det är väsentligt att ansvaret tydliggörs och att en uppföljning sker över utvecklingen av samverkan samt av vilka som deltar.

Utredningen skriver under 9.5.3 att anslaget till folkbildningen innefattar merparten av statens stöd till amatörkulturen.

Folkbildningsrådet ställer sig frågande till att folkbildningen har fått den rollen från staten. I statens utvärdering av folkbildningen SUFO2, skriver utredaren att amatörkulturens föreningsliv är mycket omfattande, vilket gör att det inte är rimligt att förvänta sig att studieförbunden i en krympande ekonomiska kunna öka sina insatser på detta område. Vidare skriver man att det i hög grad är önskvärt att det klargörs var det nationella ansvaret för amatörkulturen ligger.

I folkbildningspropositionen berör regeringen frågan genom att skriva att det bör vara naturligt att folkhögskolor och studieförbund på ett ännu bättre sätt bjuder in amatörkulturens organisationer till ett tätare samarbete. Samtidigt skriver regeringen att statsbidraget till folkbildningen inte får fungera som ett allmänt verksamhets- eller organisationsstöd, som kan användas av föreningar

och organisationer för att finansiera den egentliga verksamheten. Den egentliga verksamheten och den egna organisationens måste finansieras på annat sätt. Förordningen som styr folkbildningen pekar ut studiecirkeln som basen i verksamheten.

Folkhögskolor och studieförbund erbjuder amatörkulturorganisationerna utbildningar samt samverkar runt kulturarrangemang. Att slå vakt om denna gränsdragnin g är viktigt. **Folkbildningsrådet förordar därför att staten utreder finansieringen av amatörkulturens verksamhet i enlighet med SUFO2 utredningens problematisering och förslag.**

12 Ökat samspel mellan stat, landsting och kommun – portföljmodellen
Utredningen anser att samspelet mellan stat, landsting och kommun behöver förnyas. Detta ska göras genom dialog, förhandlingar och överenskommelser. Även kulturpolitikens samspel med olika samhällsområden och det civila samhället bör kopplas samman med modellen. Målet är att vitalisera kulturpolitiken och öka engagemanget för kulturfrågor.

Folkbildningsrådet ser risker med att den föreslagna portföljmodellen kan leda till en försvagad nationell kulturpolitik. Folkbildningsrådet menar att en viktig del av statens kulturpolitik är att kulturen ska vara tillgänglig för alla. Medborgaren ska oavsett utbildning och bostadsort garanteras tillgång till kultur och möjlighet till eget skapande. Parallell kan dras till vikten av att skolan är tillgänglig och likvärdig oavsett var man bor. Det ökade kommunala ansvaret för detta område diskuteras allt oftare samt om ekonomiskt utsatta kommuner kan erbjuda verksamhet av den kvalitet som är genomsnittet för riket.

Utredningen pekar själv på flera svagheter i sitt förslag. Bland annat kommer dialogen att kräva stora personella resurser, vilket även visade sig när ett försök genomfördes 2001-2003 med Västra Götalandsregionen. Vidare kan förhandlingar som rör avtal på tre till fyra år låsa in för stor andel av de ekonomiska resurserna så att kulturen blir statisk och förutsägbar.

Folkbildningsrådet anser att en av kulturpolitikens viktigaste uppgifter är att stödja fritt skapande som leder till det oförutsägbara och det oväntade. Kultur som ska skapas efter förhandlingar kan riskera att få en slagsida åt nyttotänkande, vilken står i direkt kontrast till att kulturen som sådan har ett egenvärde som inte kan uttryckas i ekonomiska termer eller förhandlingsresultat.

Styrkan i relationen mellan staten och folkbildningen är statens syften med sitt stöd. De möjliggör att folkbildningen kan vara Sveriges största kulturarrangör. Folkhögskolor och studieförbunds kulturverksamhet finns över hela landet. Verksamheten styrs och förändras efter deltagarnas behov, inte utifrån fastlagda långsiktiga planer. Den finns även inom geografiska områden som ingen annan arrangör täcker. En viktig del av statens kulturpolitik är att ge dessa medel till folkbildningen. **Folkbildningsrådet anser att den delen av kulturpolitiken bör bestå. Folkbildningsanslaget, eller del av detsamma, ska inte överföras till portföljmodellen.**

Folkbildningsrådet stöder utredningens idé att staten, regionerna, kommunerna och det civila samhällets organisationer ska mötas och samtala om kultur. Det blir däremot svårt att avgöra vilka organisationer som ska företråda civilsamhällets mångfald i dessa samtal. Ideella organisationers strukturer karaktäriseras av att ju längre från centrum som verksamheten bedrivs, desto färre anställda tjänstemän finns det och desto mer av verksamheten bedrivs på ideell grund, d.v.s. utan ekonomisk ersättning.

Det får till följd att majoriteten av de som utredningen föreslår ska vara med från det civila samhällets organisationer i förhandlingarna på regional nivå kommer att göra det på sin fritid, både förberedelser och själva förhandlingen. Regionerna, kommunerna och staten har alla betalda tjänstemän som deltar. **För att minska denna obalans måste resurser erbjudas de ideella organisationerna så att de kan delta i förhandlingarna på mer jämlika villkor.**

Folkbildningsrådet ser detta som särskilt viktigt att beakta i regioner där intresset för kulturen är svagt. En risk finns att de regionala och kommunala förhandlingarna istället stärker sina egna institutioner före t.ex. att stärka fria grupper eller folkbildningen. En studie genomförd 2004 av SKL, *Om kultur- och fritidssektorerna, Kostnader*, visar att detta skedde mellan 1995 och 2002. Kostnaderna för bibliotek och fritidsgårdsverksamhet ökade medan stödet till studieorganisationer skars ner kraftigt.

Utredningen skriver att statens främsta roll i förhandlingarna med regionerna/landstingen är att bedöma förslag och erbjudande från landstingen. Landstingen beslutar om vilka förslag som ska läggas fram till staten. Staten ska inte gå in i vilka specifika åtgärder som regionen planerar. Staten ska vidare efterhöra hur processen regionalt har gått till och vilka kulturaktörer som deltagit. Folkbildningsrådet anser att det hade varit intressant om utredningen i detta sammanhang hade presenterat en idé om hur staten ska fördela de 1,2 miljarder kronor som staten tillför modellen. Hur ska de vägas mot geografisk spridning av kulturen, viktning av bidrag mellan regionala/kommunala institutioner och andra kulturarrangemang eller stöd till civilsamhällets arrangemang eller andra insatser. Det även varit intressant om utredningen diskuterat hur staten ska agera när landstingen beslutar om ett förhandlingsunderlag som inte det civila samhället kunnat acceptera, t.e.x. på grund av deras behov inte har beaktats i tillräcklig grad.

10.2.4 Forskning

Utredningen framhåller att det inte finns någon aktör som tagit ett helhetsansvar för forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet. De ekonomiska resurserna upplevs i dagsläget som alltför splittrade. Utredningen föreslår en kraftsamling för forskning för kulturområdets behov. Ett av syftena med detta är att förstärka den infrastruktur som binder samman kulturområdet och universitetssektorn.

Folkbildningsrådet tar inte ställning i frågan vad gäller forskningsfinansiell organisation men **rådet vill framföra att det är av vikt att resurserna till forskning och utvecklingsarbete uppnår en rimlig balans utifrån kultursektorns behov.**

För Folkbildningsrådet

Torsten Friberg
ordförande

Britten Månsson-Wallin
generalsekreterare

Folkbildningsrådet

Dnr 55, 2009, 07
2009-04-29

*Kulturdepartementet
103 33 Stockholm*

Remiss SOU 2009:16 Grundanalys, Förnyelseprogram och Kulturpolitikens arkitektur av Kulturutredningen

Folkbildningsrådet översänder härmed synpunkter över rubricerat betänkande.

Sammanfattning

- Folkbildningsrådet anser att civilsamhällets och folkbildningens viktiga roll inom kulturområdet bör tydliggöras i kulturpolitikens mål.
- Folkbildningsrådet anser att kulturpolitikens mål ska vara nationella.
- Folkbildningsrådet avstyrker utredningens förslag om nya administrativa och organisatoriska lösningar i relationen mellan staten och folkbildningen.
- Folkbildningsrådet avvisar förslaget om en specifik överenskommelse mellan folkbildningen, SKL och staten, liknade den inom det sociala området.
- Folkbildningsrådet ser risker med att den föreslagna portföljmodellen kan leda till en försvagad nationell kulturpolitik.

Inledning

Folkbildningsrådet har regeringens uppdrag att fördela statens bidrag till folkhögskolor och studieförbund utifrån statens syften med bidrag till folkbildningen. Uppdraget regleras genom Förordning (1991:977) om bidrag till folkbildningen. Gällande förordning grundar sig på ett enhälligt riksdagsbeslut i juni 2006.

Kulturutredningen redovisar förslag utifrån ett brett perspektiv och lägger förslag inom ett vidgat politikområde. Från hur staten ska organisera sina myndigheter, kulturpolitik för enskilda konstnärer, regionala förhandlingar till kulturpolitikens närmande till bistånd och miljöpolitik. Följden synes ha blivit att utredningens förslag är mindre utvecklade och preciserade samt att flera av förslagen följs av frågetecken. Den bärande portföljmodellen är inte heller närmare utvecklad utan utredningen föreslår att en särskild utredare ska tillsättas för att utveckla modellen.

Folkbildningsrådets remissvar avgränsas till att omfatta kulturpolitikens nya mål, förslag som direkt berör folkbildningen samt den föreslagna portföljmodellen. Utgångspunkten i remissvaret är folkbildnings särart, att den är fri och frivillig samt dess nära koppling till ideella organisationer med olika ideologiska grunder.

8 Mål för kulturpolitiken

Folkbildningsrådet ser positivt på utredningens generella inställning till civilsamhällets och folkbildningens viktiga insatser inom kulturområdet samt på utredningens förslag om att öka deras inflytande.

Folkbildningsrådet anser att detta synsätt tydligare ska avspeglas i målens inledning/grundsats.

Det svenska bildningsbegreppet handlar om kunskaper, värderingar, normer, ideal och kännetecknas av en demokratisk grundsyn. Engagerade människor och ett brett förankrat, vitalt föreningsliv är nödvändiga förutsättningar för aktiva bildningssträvanden och för yttrandefriheten. Kulturpolitiken måste därför ge stöd och stimulans till ett idéburet arbete i folkrörelser och föreningar, särskilt arbete i studieförbund och folkhögskolor.

Folkbildningsrådet föreslår följande tillägg till de kulturpolitiska målen:

Kulturpolitiken ska främja bildningssträvanden och bildningens egenvärde samt uppmuntra människor att verka i grupper och inom föreningar som i demokratisk anda tillvaratar och utvecklar värderingar, idéer och ideologiska ställningstaganden.

Folkbildningsrådets tillstyrker utredningens förslag att kulturpolitiken bör vara nationell, d.v.s. principen om att dessa mål ska vara nationella och gälla inom hela den offentliga sfären. Även de mål som utredningen benämner som mer exekutiva för statliga myndigheter och institutioner bör gälla hela den offentliga sfären. Rådet ser det som en viktig utgångspunkt för de förhandlingar som föreslås i portföljmodellen. Rådet utgår ifrån att de nationella målen blir vägledande för resurstilldelningen på samtliga nivåer i samhället.

Folkbildningsrådet anser vidare att kulturpolitikens uppgift är att motverka kommersialismens negativa verkningar på kulturens alla områden. Detta bör uttryckas i målen för kulturpolitiken. De negativa verkningarna skapar likriktning och förytligande samt växande klyftor mellan människor och grupper. Det är av särskild vikt att barn och ungdomar har alternativ till det kommersiella kulturutbudet.

9 Kulturpolitik, civilsamhälle och folkbildning

I utredningens sammanfattning på s 20 står att: *I den politiska styrningen förordar vi att kulturpolitiken och folkbildningen får en närmare knytning till varandra. Administrativa och organisatoriska lösningar som gör att frågor om kultur, folkbildning, livslångt lärande och utbildning kan ses i ett samlat perspektiv bör sökas.*

I det närmaste perspektivet är det angeläget att finna former för ett bra samspel mellan de kulturpolitiska insatserna och folkbildningen och kulturorienterade insatser inom den civila sektorn i övrigt.

Dessa skrivningar återfinns inte under rubriken *utredningens förslag* i kapitel 9. Folkbildningsrådet finner det ändå viktigt att kommentera utredningens diskussion i sammanfattningen.

Folkbildningsrådet delar utredningens uppfattning att folkbildningsanslaget inte ska ingå i portföljmodellen. Folkbildningsrådet avstyrker utredningens förslag om att nya administrativa och organisatoriska lösningar ska sökas. Folkbildningens organisationer står samlat bakom den nuvarande ordningen.

Sveriges riksdag och regering uttrycker ofta folkbildningens egenvärde och har i olika sammanhang uppmärksammat folkbildningens viktiga insatser för samhället. *Bland annat skriver regeringen i den senaste folkbildningspropositionen att folkbildningen bidrar i hög grad till att bredda kulturintresset samt att öka delaktigheten i kulturlivet och främja människors kulturupplevelser och eget skapande. Studieförbund och folkhögskolor bidrar till att målen för den nationella kulturpolitiken nås. En av folkbildningens styrka är den stora geografiska spridningen, där folkhögskolor och studieförbund är de enda aktörerna som anordnar kulturevenemang. Därför bör folkbildningens uppgift att främja det svenska kulturlivet vara oförändrad.*

Ett långtgående deltagarinflytande över verksamhetens innehåll och former är ett av folkbildningens kännetecken. Det ligger i folkbildningens idé att verksamheten lokalt i hög grad formas av deltagarna själva. En centralt styrd folkbildning fastställd genom förhandlingar såsom föreslås, blir på så sätt en självmotsägelse. Enligt folkbildningspropositionen, som en enhällig riksdag antog så sent som 2006, finns det inte några avgörande skäl till att ompröva grunderna för den ordning som finns mellan staten och folkbildningens organisationer. Riksdag och regering beslutar om syften med statsbidraget och anger verksamhetsområden som i särskilt hög grad utgör motiv för statens bidrag. Detta stadgas i Förordning (1991:977) om statsbidrag till folkbildningen. Folkhögskolor och studieförbund beslutar självständigt om och utformar sin verksamhet med utgångspunkt från den egna värdegrunden och det offentliga ger ekonomiskt stöd till folkbildningsverksamhet.

Folkbildningens organisationer har tidigare framfört i Folkbildningens Framsyn att den ska utveckla sin position som Sveriges största kulturarena, både när det gäller att förmedla kulturupplevelser och att erbjuda människor möjligheter till eget skapande. Det är väsentligt att det även framöver finns fria aktörer som, oavsett vilken statlig kulturpolitik som gäller, kan fånga upp olika initiativ, föra samman människor med gemensamma intressen och uppmuntra enskilda att våga ta steget in i någon av kulturens många rum.

Folkbildningsrådet avstyrker därför utredningens förslag om att nya administrativa och organisatoriska lösningar ska sökas vad gäller folkbildningens område. En annan ordning, med en annan statlig och en regionalpolitisk styrning, kan äventyra folkbildningens grund, att verksamheten är fri och frivillig med nära koppling till folkrörelser och andra sammanslutningar i civilsamhället samt folkbildningens självständighet i förhållande till staten.
Däremot är Folkbildningsrådet positivt till ökad samverkan inom flera områden, vilket behandlas nedan.

Utredningen föreslår att regeringen bör ta initiativ till en dialog med de civilsamhälleliga organisationerna på kulturens område och med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) i syfte att ingå en överenskommelse liknande den som under hösten 2008 slutits på det sociala området.

Folkbildningsrådet avvisar förslaget. Rådet anser att det inte finns behov av någon specifik överenskommelse på folkbildningens område av det slag som nu föreslås. Detta mot bakgrund av att det redan finns en väl fungerande, tydlig och formaliserad relation mellan staten och folkbildningens organisationer som beskrivits ovan.

Däremot stöder Folkbildningsrådet förslaget att en dialog kommer till stånd mellan staten, regionerna och folkbildningen om regionernas bidrag till folkbildningen såsom utredningen föreslår på s 95.

Utvärderingen föreslår att de statliga kulturinstitutionerna och de myndigheter som har ansvar för föreslagna sfärer inom kulturområdet bör ges tydliga uppdrag att i högre grad inkludera det civila samhället i sina arbetsprocesser.

Folkbildningsrådet ställer sig positivt till förslaget. Folkhögskolor och studieförbund kan genom större öppenhet från kulturinstitutioner och kulturmyndigheter bidra med nya perspektiv till den offentligfinansierade kulturverksamheten, öppna den för nya grupper och därmed stärka kulturens förankring i lokalsamhället.

Utredningen föreslår vidare att statens företrädare i förhandlingarna inom ramen för portföljmodellen, det nya Kulturrådet, bör arbeta för att stärka samarbetet med det civila samhället i regionerna. Det civila samhällets organisationer bör beredas möjlighet att delta i dessa dialoger.

Folkbildningsrådet ser positivt på att det nya Kulturrådet får ett uppdrag att arbeta för att stärka samarbetet med civilsamhället. Rådet menar dock att skrivningen bör skärpas och att civilsamhällets organisationer ska beredas möjlighet att delta i dialogen. Denna fråga behandlas mer utförligt nedan.

Utredningens föreslår att ansvaret för en samlad utvärdering för att tillgängliggöra nya arbetsmetoder och goda exempel bör ges till det nya Kulturrådet. Samma myndighet bör också ges ansvar för att skapa samverkan i arbetet med att utveckla det offentligt ägda och finansierade kulturlivets kontaktytor mot kulturlivet i det civila samhället.

Folkbildningsrådet ser positivt på detta förslag. Det är väsentligt att ansvaret tydliggörs och att en uppföljning sker över utvecklingen av samverkan samt av vilka som deltar.

Utredningen skriver under 9.5.3 att anslaget till folkbildningen innefattar merparten av statens stöd till amatörkulturen.

Folkbildningsrådet ställer sig frågande till att folkbildningen har fått den rollen från staten. I statens utvärdering av folkbildningen SUFO2, skriver utredaren att amatörkulturens föreningsliv är mycket omfattande, vilket gör att det inte är rimligt att förvänta sig att studieförbunden i en krympande ekonomiska kunna öka sina insatser på detta område. Vidare skriver man att det i hög grad är önskvärt att det klargörs var det nationella ansvaret för amatörkulturen ligger.

I folkbildningspropositionen berör regeringen frågan genom att skriva att det bör vara naturligt att folkhögskolor och studieförbund på ett ännu bättre sätt bjuder in amatörkulturens organisationer till ett tätare samarbete. Samtidigt skriver regeringen att statsbidraget till folkbildningen inte får fungera som ett allmänt verksamhets- eller organisationsstöd, som kan användas av föreningar

och organisationer för att finansiera den egentliga verksamheten. Den egentliga verksamheten och den egna organisationens måste finansieras på annat sätt. Förordningen som styr folkbildningen pekar ut studiecirkeln som basen i verksamheten.

Folkhögskolor och studieförbund erbjuder amatörkulturorganisationerna utbildningar samt samverkar runt kulturarrangemang. Att slå vakt om denna gränsdragnin g är viktigt. **Folkbildningsrådet förordar därför att staten utreder finansieringen av amatörkulturens verksamhet i enlighet med SUFO2 utredningens problematisering och förslag.**

12 Ökat samspel mellan stat, landsting och kommun – portföljmodellen
Utredningen anser att samspelet mellan stat, landsting och kommun behöver förnyas. Detta ska göras genom dialog, förhandlingar och överenskommelser. Även kulturpolitikens samspel med olika samhällsområden och det civila samhället bör kopplas samman med modellen. Målet är att vitalisera kulturpolitiken och öka engagemanget för kulturfrågor.

Folkbildningsrådet ser risker med att den föreslagna portföljmodellen kan leda till en försvagad nationell kulturpolitik. Folkbildningsrådet menar att en viktig del av statens kulturpolitik är att kulturen ska vara tillgänglig för alla. Medborgaren ska oavsett utbildning och bostadsort garanteras tillgång till kultur och möjlighet till eget skapande. Parallell kan dras till vikten av att skolan är tillgänglig och likvärdig oavsett var man bor. Det ökade kommunala ansvaret för detta område diskuteras allt oftare samt om ekonomiskt utsatta kommuner kan erbjuda verksamhet av den kvalitet som är genomsnittet för riket.

Utredningen pekar själv på flera svagheter i sitt förslag. Bland annat kommer dialogen att kräva stora personella resurser, vilket även visade sig när ett försök genomfördes 2001-2003 med Västra Götalandsregionen. Vidare kan förhandlingar som rör avtal på tre till fyra år låsa in för stor andel av de ekonomiska resurserna så att kulturen blir statisk och förutsägbar.

Folkbildningsrådet anser att en av kulturpolitikens viktigaste uppgifter är att stödja fritt skapande som leder till det oförutsägbara och det oväntade. Kultur som ska skapas efter förhandlingar kan riskera att få en slagsida åt nyttotänkande, vilken står i direkt kontrast till att kulturen som sådan har ett egenvärde som inte kan uttryckas i ekonomiska termer eller förhandlingsresultat.

Styrkan i relationen mellan staten och folkbildningen är statens syften med sitt stöd. De möjliggör att folkbildningen kan vara Sveriges största kulturarrangör. Folkhögskolor och studieförbunds kulturverksamhet finns över hela landet. Verksamheten styrs och förändras efter deltagarnas behov, inte utifrån fastlagda långsiktiga planer. Den finns även inom geografiska områden som ingen annan arrangör täcker. En viktig del av statens kulturpolitik är att ge dessa medel till folkbildningen. **Folkbildningsrådet anser att den delen av kulturpolitiken bör bestå. Folkbildningsanslaget, eller del av detsamma, ska inte överföras till portföljmodellen.**

Folkbildningsrådet stöder utredningens idé att staten, regionerna, kommunerna och det civila samhällets organisationer ska mötas och samtala om kultur. Det blir däremot svårt att avgöra vilka organisationer som ska företråda civilsamhällets mångfald i dessa samtal. Ideella organisationers strukturer karaktäriseras av att ju längre från centrum som verksamheten bedrivs, desto färre anställda tjänstemän finns det och desto mer av verksamheten bedrivs på ideell grund, d.v.s. utan ekonomisk ersättning.

Det får till följd att majoriteten av de som utredningen föreslår ska vara med från det civila samhällets organisationer i förhandlingarna på regional nivå kommer att göra det på sin fritid, både förberedelser och själva förhandlingen. Regionerna, kommunerna och staten har alla betalda tjänstemän som deltar. **För att minska denna obalans måste resurser erbjudas de ideella organisationerna så att de kan delta i förhandlingarna på mer jämlika villkor.**

Folkbildningsrådet ser detta som särskilt viktigt att beakta i regioner där intresset för kulturen är svagt. En risk finns att de regionala och kommunala förhandlingarna istället stärker sina egna institutioner före t.ex. att stärka fria grupper eller folkbildningen. En studie genomförd 2004 av SKL, *Om kultur- och fritidssektorerna, Kostnader*, visar att detta skedde mellan 1995 och 2002. Kostnaderna för bibliotek och fritidsgårdsverksamhet ökade medan stödet till studieorganisationer skars ner kraftigt.

Utredningen skriver att statens främsta roll i förhandlingarna med regionerna/landstingen är att bedöma förslag och erbjudande från landstingen. Landstingen beslutar om vilka förslag som ska läggas fram till staten. Staten ska inte gå in i vilka specifika åtgärder som regionen planerar. Staten ska vidare efterhöra hur processen regionalt har gått till och vilka kulturaktörer som deltagit. Folkbildningsrådet anser att det hade varit intressant om utredningen i detta sammanhang hade presenterat en idé om hur staten ska fördela de 1,2 miljarder kronor som staten tillför modellen. Hur ska de vägas mot geografisk spridning av kulturen, viktning av bidrag mellan regionala/kommunala institutioner och andra kulturarrangemang eller stöd till civilsamhällets arrangemang eller andra insatser. Det även varit intressant om utredningen diskuterat hur staten ska agera när landstingen beslutar om ett förhandlingsunderlag som inte det civila samhället kunnat acceptera, t.e.x. på grund av deras behov inte har beaktats i tillräcklig grad.

10.2.4 Forskning

Utredningen framhåller att det inte finns någon aktör som tagit ett helhetsansvar för forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet. De ekonomiska resurserna upplevs i dagsläget som alltför splittrade. Utredningen föreslår en kraftsamling för forskning för kulturområdets behov. Ett av syftena med detta är att förstärka den infrastruktur som binder samman kulturområdet och universitetssektorn.

Folkbildningsrådet tar inte ställning i frågan vad gäller forskningsfinansiell organisation men **rådet vill framföra att det är av vikt att resurserna till forskning och utvecklingsarbete uppnår en rimlig balans utifrån kultursektorns behov.**

För Folkbildningsrådet

Torsten Friberg
ordförande

Britten Månsson-Wallin
generalsekreterare